

СПЕЦИФІКА ОРГАНІЗАЦІЇ ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ В ЛІЦЕЯХ ІЗ ПОСИЛЕНОЮ ВІЙСЬКОВО-ФІЗИЧНОЮ ПІДГОТОВКОЮ НА ПЕРШОМУ РОЦІ НАВЧАННЯ

Чередниченко І. А.

*кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,
доцент кафедри управління фізичною культурою та спортом
Національний університет «Запорізька політехніка»
вул. Жуковського, 64, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0000-0003-0373-5574
missis.tcheredni4enko2011@gmail.com*

Коваленко Ю. О.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методики фізичної культури і спорту
Запорізький національний університет
вул. Жуковського, 66, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0000-0002-0827-9371
visnik_znu@ukr.net*

Напалкова Т. В.

*старший викладач кафедри фізичної культури, олімпійських
та неолімпійських видів спорту
Національний університет «Запорізька політехніка»
вул. Жуковського, 64, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0000-0002-5928-6117
napalkova.tatiana1965@gmail.com*

Омок Г. А.

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри управління фізичною культурою та спортом
Національний університет «Запорізька політехніка»
вул. Жуковського, 64, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0009-0001-2428-6002
annaomok1@gmail.com*

Ключові слова: *ліцей із посиленою військово-фізичною підготовкою, юнаки, заняття з фізичної культури, диференційований підхід, фізична підготовка, легка атлетика, баскетбол.*

За результатами теоретичного аналізу наукової літератури з теми дослідження з'ясовано, що освітній процес у військових ліцях орієнтується на забезпечення комплексної підготовки учнів до можливої військової кар'єри, поєднуючи в собі фізичний і військово-професійний напрями та здобуття загальної освіти. Однією з найважливіших є фізична підготовка, від якості організації якої залежить не лише фізична готовність учнів до виконання військових обов'язків, а й загальна підготовленість для майбутньої служби у Збройних Силах. Специфіка занять із фізичної культури полягає в застосуванні диференційованого підходу з метою підвищення рівня фізичної підготовленості. У дослідженні здійснено обґрунтування ефективності організації занять із фізичної культури в ліцях з посиленою військово-фізичною підготовкою на першому році навчання. Об'єктом дослідження були заняття з фізичної культури в ліцях із посиленою фізичною

підготовкою на першому році навчання. Для ефективної організації занять у ліцеех із посиленою військово-фізичною підготовкою під час планування враховували початковий рівень фізичної підготовленості учнів. Засоби легкої атлетики й баскетболу із застосуванням диференційованого підходу на заняттях фізичною культурою позитивно вплинули на підвищення рівня фізичної підготовленості учнів. За результатами дослідження виявлено, що під впливом засобів легкої атлетики й баскетболу на заняттях із фізичної культури із застосуванням диференційованого підходу на першому році навчання відмічено достовірне покращення результатів у підтягуванні на перекладині, комплексній силовій вправі, бігу на 3000 м, бігу на 1000 м і метанні м'яча на дальність. Таким чином, застосування диференційованого підходу сприяло підвищенню рівня фізичної підготовленості юнаків-ліцеїстів після закінчення навчального року. А позитивна динаміка свідчить про ефективність організації занять фізичною культурою в ліцеех із посиленою військово-фізичною підготовкою.

SPECIFICATIONS OF THE ORGANIZATION OF PHYSICAL CULTURE IN LYCEUMS WITH ENHANCED MILITARY PHYSICAL TRAINING IN THE FIRST YEAR OF EDUCATION

Cherednychenko I. A.

*Candidate of Physical Training and Sport, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Physical Culture and Sports Management
National University "Zaporizhzhia Polytechnic"
64 Zhukovskoho st., Zaporizhzhia, Ukraine
orcid.org/0000-0003-0373-5574
missis.tcheredni4enko2011@gmail.com*

Kovalenko Yu. O.

*PhD (Pedagogy),
Associate Professor at the Department of Theory and Methods
of Physical Culture and Sports
Zaporizhzhia National University
66 Zhukovskoho st., Zaporizhzhia, Ukraine
orcid.org/orcid.org/0000-0002-0827-9371
visnik_znu@ukr.net*

Napalkova T. V.

*Senior Lecturer at the Department of Physical Training,
Olympic and Non-Olympic Sports
National University "Zaporizhzhia Polytechnic"
64 Zhukovskoho st., Zaporizhzhia, Ukraine
orcid.org/0000-0002-5928-6117
napalkova.tatiana1965@gmail.com*

Omok H. A.

*PhD in Pedagogy
Associate Professor at the Department of Physical Culture and Sports Management
National University "Zaporizhzhia Polytechnic"
64 Zhukovskoho st., Zaporizhzhia, Ukraine
orcid.org/0009-0001-2428-6002
annaomok1@gmail.com*

Key words: *lyceum with enhanced military physical training, young men, physical culture classes, differentiated approach, physical training, athletics, basketball.*

As a result of the theoretical analysis of the scientific literature on the topic of the study, it was found that the educational process in military lyceums is focused on ensuring the comprehensive preparation of students for a possible military career, combining physical and military-professional directions and obtaining a general education. One of the most important is physical training, the quality of the organization of which depends not only on the physical readiness of students to perform military duties, but also on the general readiness for future service in the Armed Forces. The specificity of physical education classes is the application of a differentiated approach to increase the level of physical fitness. The study substantiates the effectiveness of the organization of physical education classes in lyceums with enhanced military physical training in the first year of study. The object of the study was physical education classes in lyceums with enhanced physical training in the first year of study. For the effective organization of classes in lyceums with enhanced military physical training, the initial level of physical fitness of students was taken into account when planning. Means of athletics and basketball with the use of a differentiated approach in physical culture classes had a positive effect on increasing the level of physical fitness of students. As a result of the study, it was found that under the influence of the means of athletics and basketball in physical education classes using a differentiated approach in the first year of study, a significant improvement in results was noted in pull-ups on the crossbar, complex strength training, running 3000 m, running 1000 m and throwing long range ball. Thus, the use of a differentiated approach helped to increase the level of physical fitness of lyceum students at the end of the school year. And the positive dynamics indicate the effectiveness of the organization of physical education classes in lyceums with enhanced military physical training.

Постановка проблеми. Підготовка молоді до захисту Вітчизни, формування її готовності до служби в армії – важливе завдання держави та справа всього суспільства. Відповідно до п. 1 ст. 8 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» підготовка громадян України до військової служби передбачає національно-патріотичне виховання, допризовну підготовку, підготовку у військових ліцеях і ліцеях із посиленою військово-фізичною підготовкою, підготовку до вступу у військові навчальні заклади вищої освіти та військові навчальні підрозділи закладів вищої освіти, військову підготовку в закладах вищої освіти за програмою підготовки офіцерів запасу, фізичну підготовку, лікувально-оздоровчу роботу, підвищення рівня освітньої підготовки й інше.

У системі військової підготовки ліцеї виступають основною ланкою, яка допомагає створити відповідні умови для відбору та розвитку майбутніх військовослужбовців. Вони готують учнів до вступу до вищих військових навчальних закладів та академій, де вже на більш високому рівні продовжується підготовка спеціалістів для Збройних Сил. Ці навчальні заклади стимулюють розвиток учнів, сприяючи формуванню дисциплінованої особистості з вираженими лідерськими якостями та готовністю виконувати військові обов'язки в майбутньому.

Виклад основного матеріалу. Освітній процес у ліцеях із посиленою військово-фізичною

підготовкою здійснюється відповідно до робочих навчальних планів, складених на основі типових навчальних планів, що затверджуються МОН [6]. Індивідуалізація і диференціація навчання в ліцеї забезпечуються реалізацією інваріантної та варіативної складових змісту Державного стандарту загальної середньої освіти. Варіативна частина формується Міноборони з урахуванням спеціалізації та профілю навчання ліцеїстів [3].

Одним з інваріантних предметів робочого плану ліцеїв із посиленою військово-фізичною підготовкою є «Фізична культура», який орієнтований на збереження здоров'я, підготовку до військово-спортивних заходів і розвиток фізичних якостей. Від розвитку фізичних якостей залежить рівень фізичної підготовленості, на підвищення якого спрямовані заняття фізичною культурою.

Фізична підготовка – основна складова змісту предмету «Фізична культура» й визначається особливостями зміни показників фізичної підготовленості, а також їх взаємозв'язків [1, 2].

Систематична фізична підготовка з урахуванням сучасних методик і відповідно до вимог військових стандартів сприяє розвитку фізичних якостей, вольової сили та формує характер, дисципліну, відданість команді, готуючи майбутніх військовослужбовців до викликів сучасного світу. Регулярні фізичні навантаження підвищують стійкість до стресу, розвивають самоконтроль і самодисципліну. Саме тому важливо організу-

вати фізичну підготовку на рівні, достатньому для всебічного розвитку ліцеїстів.

Питанню змісту фізичної підготовки, оцінки фізичної підготовленості, модернізації відомих і пошуку нових наукових підходів до організації занять фізичною культурою учнів ліцеїв із посиленою військово-фізичною підготовкою приділяли увагу Л. М. Балущка, Р. В. Піддтейчук, Ю. Ф. Хохрякова, Г. Бесарабчук, О. Е. Коломійцева, Ю. С. Фіногенов, А. Я. Ханжиева, О. П. Скавронський, І. Берестецька, Г. Хмельницька, І. М. Ільницький, А. М. Окопний, Л. Кізло, О. Купієнко, С. Федак та інші.

Зважаючи на те що в сучасних ліцеях із посиленою військово-фізичною підготовкою існує протиріччя між наявними високими вимогами до рівня фізичної підготовленості учнів та фактично відсутністю належних механізмів, які б повною мірою сприяли належному підвищенню рівня їхньої підготовленості, вважаємо за потрібне ввести до програми з фізичної культури ліцеїстів засоби легкої атлетики й баскетболу із застосуванням диференційованого підходу на заняттях фізичною культурою та перевірити ефективність їхнього застосування на практиці.

Мета дослідження – обґрунтування ефективності організації занять фізичною культурою в ліцеях із посиленою військово-фізичною підготовкою на першому році навчання

Для досягнення поставленої мети використувалися такі методи дослідження: теоретичний аналіз та узагальнення науково-методичних джерел за темою дослідження, педагогічне спостереження, педагогічне тестування фізичної підготовленості, методи математичної статистики.

Визначення показників фізичної підготовленості юнаків першого року навчання ліцею з посиленою військово-фізичною підготовкою проводилося за такими тестами: підтягування у висі на перекладині; комплексна силова вправа, к-сть за 1 хвилину, яка складається з піднімання тулуба з положення лежачи на спині, ноги закріпленні, руки за головою, к-сть за 30 с і згинання, розгинання рук в упорі лежачи, к-сть за 30 с; згинання, розгинання рук в упорі на паралельних брусах, к-сть; біг на 100 м, с; біг на 1000 м, с; біг на 3000 м, с; метання м'яча на дальність, м.

У дослідженні брали участь юнаки 15–16 років комунального закладу «Запорізький обласний ліцей-інтернат «Захисник» Запорізької обласної ради. На початку і після закінчення першого року навчання у юнаків 15–16 років визначалися показники швидкості, витривалості, силові і швидкісної витривалості та сили в поєднанні з координацією.

Протягом навчального року проводилися заняття за програмою з фізичної культури комунального закладу «Запорізький обласний

ліцей-інтернат з посиленою військово-фізичною підготовкою «Захисник» Запорізької обласної ради першого року навчання. Згідно з робочим планом тижневий обсяг занять становив 4 години, з яких за інваріантною складовою – 3 години й одна година додатково.

Загальна кількість річного обсягу занять фізичною культурою становила 160 годин, з яких 76 годин – у першому півріччі і 84 години – у другому (табл. 1).

Таблиця 1

Розподіл річного навантаження за модулями і спрямованістю занять фізичною культурою в КЗ «Запорізький обласний ліцей-інтернат з посиленою військово-фізичною підготовкою «Захисник» Запорізької обласної ради

Півріччя	Модуль	Спрямованість	Години
I	1	Легка атлетика (ЗФП)	32
		Легка атлетика (СФП)	30
	2	Спортивні ігри (баскетбол)	14
	Усього в I півріччі		76
II	1	Легка (ЗФП)	32
		Легка атлетика(СФП)	30
	2	Спортивні ігри (баскетбол)	22
	Усього в II півріччі		84
I, II	Усього за рік		160

Специфіка занять фізичною культурою в КЗ «Запорізький обласний ліцей-інтернат з посиленою військово-фізичною підготовкою «Захисник» полягала в тому, що зміст занять був спрямований на підвищення рівня фізичної підготовленості засобами легкої атлетики й баскетболу.

Річне планування передбачало по 2 модулі в першому і другому півріччях. Спрямованість модулів в обох півріччях була однаковою: у першому модулі – легка атлетика з акцентом на загальну фізичну і спеціальну фізичну підготовку, у другому модулі – баскетбол.

Протягом навчального року, незалежно від спрямованості занять фізичною культурою, застосовувався диференційований підхід з урахуванням рівня фізичної підготовленості юнаків-ліцеїстів, визначеного на початковому етапі дослідження.

Для оцінки ефективності організації занять фізичною культурою на першому році навчання в ліцеях із посиленою військово-фізичною підготовкою було проведено педагогічне спостереження за динамікою показників фізичної підготовленості юнаків 15–16 років.

На початковому етапі дослідження юнаки-ліцеїсти за всіма досліджуваними тестами показали такі результати (таблиця 2) [5]:

Найвищий середній бал юнаки-ліцеїсти показали в комплексній силовій вправі – $10,24 \pm 0,16$ бала, що відповідало результату

Таблиця 2
**Фізична підготовленість юнаків-ліцеїстів
 першого року навчання на початковому етапі
 дослідження ($\bar{x} \pm m$)**

Назва тесту	Результат	Бал
Підтягування на перекладині, к-сть	10,94 ± 0,44	8,61 ± 0,27
Комплексна силова вправа, к-сть за 1 хв	53,56 ± 1,13	10,24 ± 0,16
Згинання, розгинання рук в упорі на паралельних брусах, к-сть	16,35 ± 0,85	9,63 ± 0,26
Біг 1000 м, хв, с	3,49 ± 0,03	7,78 ± 0,24
Біг 100 м, с	14,37 ± 0,08	7,6 ± 0,27
Біг 3000 м, хв, с	13,398 ± 0,11	5,72 ± 0,28
Метання м'яча на дальність, м	40,13 ± 0,72	7,15 ± 0,4

10,94 ± 0,44, к-сть, і в згинанні, розгинанні рук в упорі на паралельних брусах – 9,63 ± 0,26 бала, відповідно 16,35 ± 0,85 – к-сть. За трьома тестами: біг 1000 м, біг 100 м і метанням малого м'яча на дальність рівень коливався в межах 7 балів, відповідно 7,78 ± 0,24 с, 7,6 ± 0,27 с і 7,15 ± 0,4 м. За тестом на витривалість, біг 3000 м, бал був найменшим – 5,72 ± 0,28 хв, с. Такий розподіл балів за тестами можна пояснити змістом і вимогами програми для 9-х класів і критеріями оцінювання засвоєних знань і практичних навичок навчання.

За результатами тестів на початку навчального року ліцеїстів розподілили на групи залежно від рівня фізичної підготовленості для подальшої організації і проведення занять фізичною культурою. Враховуючи різний рівень розвитку фізичних якостей, основним підходом під час організації і проведення занять фізичною культурою був диференційований підхід із застосуванням індивідуального.

Після закінчення першого року навчання в юнаків-ліцеїстів рівень розвитку досліджуваних фізичних якостей розподілився в межах від 7 балів до 10 (табл. 3).

Таблиця 3
**Фізична підготовленість юнаків-ліцеїстів
 першого року навчання по закінченню
 дослідження ($\bar{x} \pm m$)**

Назва тесту	Результат	Бал
Підтягування на перекладині, к-сть	12,31 ± 0,55	9,04 ± 0,22
Комплексна силова вправа, к-сть за 1 хв	57,15 ± 1,21	10,44 ± 0,16
Згинання, розгинання рук в упорі на паралельних брусах, к-сть	16,71 ± 0,93	10,02 ± 0,18
Біг 1000 м, хв, с	3,395 ± 0,03	8,46 ± 0,19
Біг 100 м, с	14,26 ± 0,099	7,79 ± 0,29
Біг 3000 м, хв, с	12,86 ± 0,12	7,12 ± 0,36
Метання м'яча на дальність, м	41,71 ± 0,56	8,13 ± 0,35

Наприкінці навчального року за двома тестами – комплексна силова вправа і згинання, розгинання рук в упорі на паралельних брусах – у ліцеїстів відмічався найвищий рівень. Комплексна силова вправа – середній бал 10,44 ± 0,16, відповідно 57,15 ± 1,21 – к-сть; згинання, розгинання рук в упорі на паралельних брусах – 10,02 ± 0,18, відповідно 16,71 ± 0,93 – к-сть. За іншими тестами бал коливався в межах від 7 до 9.

Порівняння результатів юнаків 15–16 років на початку і після закінчення першого року навчання в ліцеї з посиленою військово-фізичною підготовкою за всіма тестами дало змогу зробити висновок щодо ефективності організації занять фізичною культурою (табл. 4).

Таблиця 4
**Фізична підготовленість юнаків-ліцеїстів
 15–16 років протягом дослідження ($\bar{X} \pm m$)**

Назва тесту	Етапи дослідження		t
	I	II	
Підтягування на перекладині, рази	10,94 ± 0,44	12,31 ± 0,55	2,64*
Комплексна силова вправа, рази	53,56 ± 1,13	57,15 ± 1,21	2,94*
Згинання, розгинання рук в упорі на паралельних брусах, рази	16,35 ± 0,85	16,71 ± 0,93	0,32
Біг 1000 м, хв, с	3,49 ± 0,03	3,395 ± 0,03	2,43*
Біг 100 м, с	14,37 ± 0,08	14,26 ± 0,099	1,23
Біг 3000 м, хв, с	13,398 ± 0,11	12,86 ± 0,12	3,97*
Метання м'яча на дальність, м	40,13 ± 0,72	41,71 ± 0,56	2,13*

Примітка: I – на початку дослідження, II – після закінчення дослідження.

* – $P < 0,01$ порівняно з величинами показників на початку дослідження.

За всіма тестами, крім бігу на 100 м і згинання, розгинання рук в упорі на паралельних брусах, відмічаємо достовірне покращення результату наприкінці навчального року. Найвищий приріс спостерігався в тесті на витривалість, $t = 3,97$, на початку навчального року 13,398 ± 0,11 хв, с, а після закінчення – 12,86 ± 0,12 хв, с.

Середній бал у групі в бігу на 3000 м збільшився з 5,72 ± 0,28 на початку до 7,12 ± 0,36 – після закінчення дослідження (табл. 5).

Щодо зміни середнього рівня у групі, то в тесті на швидкість спостерігаємо незначне покращення в балах: на початку дослідження – 7,6 ± 0,27, після закінчення – 7,79 ± 0,29. За всіма іншими тестами покращення результатів відмічаємо в межах одного бала, більший у тесті метання м'яча на дальність – з 7,15 ± 0,4 до 8,13 ± 0,35.

Таблиця 5
Рівень фізичної підготовленості юнаків-ліцеїстів 15–16 років протягом дослідження (бали)

Назва тесту	На початку	Після закінчення
Підтягування на перекладині, рази	8,61 ± 0,27	9,04 ± 0,22
Комплексна силова вправа, рази	10,24 ± 0,16	10,44 ± 0,16
Згинання, розгинання рук в упорі на паралельних брусах, рази	9,63 ± 0,26	10,02 ± 0,18
Біг 1000 м, хв, с	7,78 ± 0,24	8,46 ± 0,19
Біг 100 м, с	7,6 ± 0,27	7,79 ± 0,29
Біг 3000 м, хв, с	5,72 ± 0,28	7,12 ± 0,36
Метання м'яча на дальність, м	7,15 ± 0,4	8,13 ± 0,35

Висновки. Отже, динаміка результатів за всіма тестами дала змогу зробити висновок щодо ефективності організації занять фізичною культурою в ліцеї з посиленою військово-фізичною підготовкою на першому році навчання, з акцентом на розвиток швидкості, витривалості, сили, швидкісної і силової витривалості. На початку дослідження найвищий середній бал у юнаків-ліцеїстів

відмічався в комплексній силовій вправі і в згинанні, розгинанні рук в упорі на паралельних брусах, а найменший – у тесті на витривалість – 10,24 ± 0,16, 10,24 ± 0,16 і 5,72 ± 0,28 відповідно.

Наприкінці навчального року за всіма тестами, крім бігу на 100 м і згинання, розгинання рук в упорі на паралельних брусах, відмічаємо достовірне покращення результату наприкінці навчального року. Найвищий приріс спостерігався в бігу на 3000 м.

Середній бал у групі в бігу на 3000 м збільшився з 5,72 ± 0,28 на початку до 7,12 ± 0,36 – після закінченню дослідження, щодо інших тестів, то відмічаємо зміни в межах одного бала.

Динаміка показників фізичної підготовленості юнаків 15–16 років ліцею з посиленою військово-фізичною підготовкою протягом першого року навчання показала ефективність занять фізичною культурою із застосуванням диференційованого підходу, спрямованих на підвищення рівня розвитку швидкості, сили, витривалості та силової і швидкісної витривалості засобами легкої атлетики й баскетболу.

У подальших дослідженнях планується здійснення порівняльного аналізу показників фізичної підготовленості ліцеїстів після двох років навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Балущка Л. М. Удосконалення фізичної підготовки засобами спортивної боротьби учнів ліцеїв з посиленою військово-фізичною підготовкою : дис. ... канд. наук з фіз. вих. та спорту : 24.00.02 / Львів. держ. ун-т фіз. культури ім. І. Боберського. Львів, 2020. 296 с.
2. Ільницький І. М. Удосконалення фізичної підготовленості учнів ліцеїв із посиленою військово-фізичною підготовкою засобами боксу : дис. ... канд. наук з фіз. вих. та спорту : 24.00.02 / Львів. держ. ун-т фіз. культури. Львів, 2018. 304 с.
3. Положення про військовий ліцей, затверджене постановою Кабінету Міністрів України № 1087 від 17 липня 2003 р.
4. Типова навчальна програма для військових (військово-морських) ліцеїв : наказ Міністерства оборони України № 122 від 17.02.2022.
5. Череди́ченко І. А., Ізотова Т. А., Ізотов Д. О. Зв'язок фізичної підготовленості та підходів щодо організації занять фізичною культурою в ліцеях з посиленою військово-фізичною підготовкою. *Фізична культура і спорт: традиції, досвід, інновації* : матеріали II Всеукр. науково-практ. конф., м. Запоріжжя, 14 берез. 2024 р. Запоріжжя, 2024. С. 76–83.

REFERENCES

1. Balushka, L.M. (2020). Udoshkonalennya fizychnoyi pidhotovky zasobamy sportyvnoyi borotby uchniv litseyiv z posylenoyu viyskovo-fizychnoyu pidhotovkoyu [Improved physical training using the methods of sports wrestling in lyceum students with enhanced military-physical training]. Candidate's thesis. Lviv: derzh. un-t fiz. kultury im. I. Boberskoho. Lviv.
2. Ilnytskyi, I.M. (2018). Udoshkonalennya fizychnoyi pidhotovlenosti uchniv litseyiv iz posylenoyu viyskovo-fizychnoyu pidhotovkoyu zasobamy boksu [Improving the physical preparedness of lyceum students through enhanced military-physical training using boxing]. Candidate's thesis. Lviv: derzh. un-t fiz. kultury. Lviv.
3. Polozhennya pro viyskovyy litsey zatverdzheno postanovoyu Kabinetu Ministriv Ukrayiny № 1087 vid 17 lypnya [The regulations on the military lyceum were approved by a resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine]. (2003).
4. Typova navchalna prohrama dlya viyskovykh (viyskovo-morskykh) litseyiv. Nakaz Ministerstva obrony Ukrayiny № 122 vid 17.02.2022. [Typical initial program for military (military-marine) lyceums. Order of the Ministry of Defense of Ukraine]. (2022).
5. Cherednichenko, I.A., Izotova, T.O., Izotov, D.O. (2024). Zvyazok fizychnoyi pidhotovlenosti ta pidkhodiv shchodo orhanizatsiyi zaynyaty fizychnoyu kulturoyu v litseyakh z posylenoyu viyskovo-fizychnoyu pidhotovkoyu [The connection between physical preparedness and approaches to organizing physical education in lyceums with advanced military-physical training]. *Fizychna kultura ta sport: tradytsiyi, dosvid, innovatsiyi: materialy II Vseukr. nauково-prakt. konf., m. Zaporizhzhya, 14 bereznya. 2024 r. Zaporizhzhya*. P. 76–83.